

Maatschappelijk rendement Shine+

Kosten en baten van begeleiding activering vanuit positieve aandacht

Opgesteld door:
LPBL: Merei Lubbe en Veroni Larsen

Op verzoek van:
Shine+

Datum: April 2018

Inhoud

1. Inleiding.....	2
1.1. Aanleiding en vraagstelling.....	2
1.2. Aanpak en leeswijzer.....	2
2. Effecten in beeld.....	3
2.1. Begeleiding Shine+	3
2.2. Beleidstheorie.....	4
3. Effectiviteit.....	6
3.1. Deelnemers.....	6
3.2. Toename kwaliteit van leven	7
3.3. Uitstroom.....	8
4. Resultaat MKBA	11
4.1. Kosten Shine+.....	11
4.2. MKBA Begeleiding Shine+	12
4.3. Toelichting op de baten	13
4.4. Gevoeligheidsanalyse	16
4.5. Indicatieve MKBA Shine+ met ander traject.....	17
5. Samenvatting en conclusie.....	18
Bijlage 1. Cockpit MKBA Shine+	20
Bijlage 2. Gebruikte kengetallen	21
Bijlage 3. Gebruikte literatuur	22
Bijlage 4. Winst in uitkeringsmaanden.....	23

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en vraagstelling

Shine+ richt zich op het begeleiden van kwetsbare mensen die langdurig werkloos zijn en/of een grote afstand hebben op de arbeidsmarkt. Vanuit positieve aandacht voor het willen en kunnen worden deelnemers begeleid in het (weer) in beweging komen. Dit laatste is geen doel op zich, maar ontvouwt zich op basis van de eigen inspiratie, ervaring en mogelijkheden. De begeleiding door Shine+ bestaat uit een jaartraining, eens in de twee weken, in een groep van maximaal 12 personen. De werkwijze is een combinatie van eigen ervaring, positieve psychologie en ontspanningsmethodieken. Het is gericht op het ontwikkelen van het potentieel van de mens.

Vanaf de start in 2011 heeft Shine+ zo'n 180 deelnemers begeleid met veel mooie resultaten. Dit was reden voor Shine+ om de eigen maatschappelijke impact te evalueren. Vragen daarbij zijn: *welke extra effecten treden op? Wat levert de investering van Shine+ op in termen van maatschappelijke baten? Wat zijn risico's, randvoorwaarden en succesfactoren? En bij wie, welke partijen vallen de kosten en baten?* In dit kader is LPBL gevraagd om een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) uit te voeren van de begeleiding door Shine+.

Een MKBA brengt op systematische wijze alle voor- en nadelen van een interventie onder één noemer. Dat gebeurt door de effecten van een traject te vergelijken met de situatie waarin het er niet zou zijn. De baten worden net als de kosten uitgedrukt in euro's. Dit geldt ook voor de zaken die niet direct een prijskaartje hebben, zoals kwaliteit van leven of je veilig voelen. Als de baten uiteindelijk groter zijn dan de kosten, dan zorgt het traject voor een toename van de maatschappelijke welvaart.

1.2. Aanpak en leeswijzer

De MKBA is uitgevoerd in drie stappen:

1. *Interventie en effecten in beeld.* Dit betreft het voorbereidende werk voor het opstellen van het MKBA-model. Op basis van toegezonden stukken en een workshop EffectenArena is een beeld gevormd van de inhoud van de begeleiding en de (verwachte) effecten. Het resultaat van deze stap is beschreven in hoofdstuk 2.
2. *Effectiviteit.* In stap twee hebben we de doelgroep en de effectiviteit van de begeleiding in kaart gebracht: wie zijn de deelnemers en in hoeverre leidt dit tot effecten, bijvoorbeeld uitstroom naar vormen van (betaald) werk of school, die anders niet waren opgetreden? Het gaat daarbij om de *netto-effectiviteit*, dus ten opzichte van het nulalternatief. Immers, als Shine+ er niet was geweest, was een deel misschien ook gaan bewegen, maar dan op eigen kracht. Hoofdstuk 3 geeft hiervan de resultaten.
3. *Opstellen MKBA.* In de derde stap is het MKBA-model opgesteld. Het effectenschema is daarbij te zien als de 'architectuur' van het model. Op basis van de aangeleverde informatie zijn kosten en netto-effectiviteit van de training bepaald. Daar waar geen cijfers bekend zijn doen we onderbouwde aannames o.b.v. kengetallen. We laten zien wat dit betekent in termen van maatschappelijke kosten en baten. Hoofdstuk 4 geeft hiervan de resultaten. En hoofdstuk 5 eindigt tot slot met de belangrijkste conclusies.

2. Effecten in beeld

Dit hoofdstuk beschrijft achtereenvolgens de werkwijze van Shine+ (paragraaf 2.1) en de verwachte effecten daarvan (beleidstheorie, paragraaf 2.2).

2.1. Begeleiding Shine+

Bijstandsgerechtigden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt (trede 2) vallen onder de verantwoordelijkheid van de stadsdelen. Sinds enkele jaren is vanuit (toenmalig) DWI het accent verlegd van weinig tot geen inzet naar meer investeren in mogelijkheden om deze groep (naar vermogen) mee te laten doen. Zo is in 2015 gestart met de activeringsimpuls. Doel was onder meer het ontwikkelen van duurzame methoden van werken waarbij de persoonlijke ontwikkeling van klanten centraal staat. Ieder stadsdeel kon hierin zijn eigen accenten leggen. Stadsdeel Centrum had inmiddels goede ervaring met Shine+ vanuit een traject met MoleMann (ggz)zorg en zag hierin een kans om deze aanpak door te zetten voor de trede 2 doelgroep. Belangrijk aandachtspunt was de integrale werkwijze over de domeinen zorg, werk en jeugd heen.

Begeleidingstraject Activering

De begeleiding van Shine+ is een laagdrempelige jaartraining, een dagdeel per twee weken. De basis voor deelname is vrijwillig. De klantmanager activering maakt een eerste inschatting of iemand interesse heeft dan wel gebaat is bij een begeleidingstraject van Shine+. Hierop volgt een uitnodiging voor een voorlichtingsbijeenkomst, waarin wordt toegelicht wat Shine+ is en ook wat het niet is (geen therapie of traditionele re-integratie). De ervaring leert dat de meeste kandidaten zich na deze bijeenkomst ook daadwerkelijk aanmelden. Opvallend is dat er ook gedurende het traject weinig uitvallers zijn.

Per groep die start is er plaats voor zo'n 12 deelnemers. De werkwijze van Shine+ is een samenspel van ervaring, positieve psychologie en het toepassen van ontspanningsmethodieken. De deelnemers worden als mens benaderd, vanuit wat zij zouden willen en kunnen. De begeleiding is gericht op het beter leren zorgen voor jezelf. Dit gaat om zelfkennis, zelfsturing en zelfheling. De looptijd van een jaar blijkt geen overbodige luxe. De slogan van Shine+ is niet voor niets '*versnellen door te vertragen*'. De jaartraining volgt hierin de theorie-U¹. In de eerste periode (\pm 6 maanden) is de begeleiding meer naar binnen gericht om inzicht te laten ontstaan waar iemand staat en dit ook echt wáár te laten zijn. In de tweede periode ontstaat daarna als vanzelf - door het ontspannen en vertrouwen - meer ruimte naar buiten toe. Participatie (als vervolg) is daarbij geen doel op zich maar ontvouwt zich op basis van de eigen inspiratie, ervaring en mogelijkheden van de deelnemer.

Shine+ biedt gedurende het jaar een breed aanbod van activiteiten en thema's die op elkaar aansluiten. Een greep hieruit zijn: het deelnemen in een groep, het ontwikkelen van zelf-organiserend vermogen, het omgaan met lijden, gezonde zelfzorg, meditatie, inzicht in blokkerende overtuigingen, energie-overdrachten en familie-opstellingen.

¹ De U-vorm beschrijft een ontwikkelingsproces waarbij het nodig is 'de diepte in te gaan'. De eerste fase start met observeren en het vormen van beelden om van daaruit te komen tot nieuwe inzichten. Zie o.a. Scharmer, O.C. (2009). Theory U.

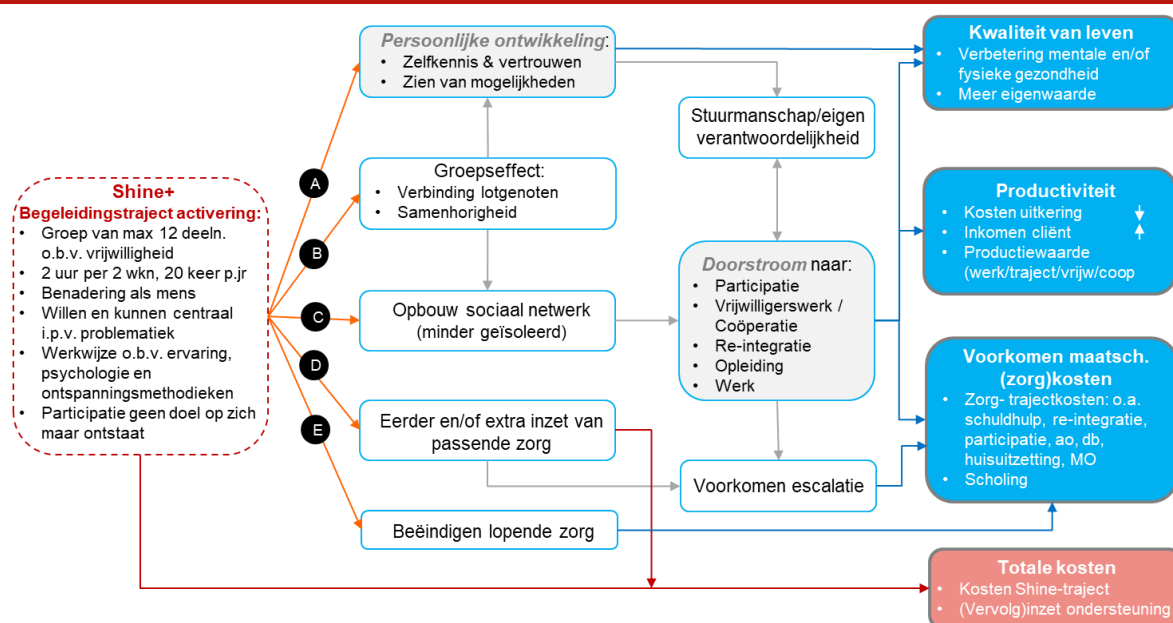
Nulalternatief

In het nulalternatief is er geen jaartraining en krijgen alle deelnemers enkel reguliere begeleiding door een klantmanager. Dat betekent dat een klant ongeveer een of twee keer per jaar wordt gezien.

2.2. Beleidstheorie

Het volgen van de jaartraining van Shine+ leidt tot een aantal effecten. Op basis van een workshop EffectenArena, met deelnemers, klantmanager, beleidsmedewerker en begeleider Shine+, zijn deze effecten onderzocht en vervolgens samengevat in onderstaand oorzaak-gevolgschema². Dit is aangevuld met literatuurstudie en vormt gezamenlijk de beleidstheorie. De effecten zijn weergegeven ten opzichte van de situatie dat de extra begeleiding door Shine+ er niet zou zijn (0-situatie).

Figuur 2.1. Het effectenschema van de begeleiding door Shine+

Door de pijlen in de figuur te volgen, kan een beeld worden gevormd van de effecten die van de begeleiding worden verwacht. Links in de figuur staan de aanpak en werkwijze. Helemaal rechts in de blauwe blokken staan de resulterende maatschappelijke kosten en de baten. Op hoofdlijnen heeft de nieuwe aanpak vijf verwachte directe effecten:

- In de eerste plaats wordt gewerkt aan de *persoonlijke ontwikkeling* van de deelnemers. Door de bijeenkomsten krijgen zij zicht op zichzelf, maar vooral ook (her)ontdekken zij hun potentieel, wil en mogelijkheden. Door oefening en uitwisseling leren de deelnemers weer te durven dromen én concrete doelen te stellen. Er wordt veel aandacht besteed aan ‘mindset’ en het ontwikkelen van een andere ofwel bredere kijk, op zichzelf maar ook op de omgeving. Zoals een van de deelnemers het verwoordt: ‘Ik zie weer een zee aan mogelijkheden’.

² Zie voor toelichting op de EffectenArena L. de Boer en V. Larsen, *Werken aan Maatschappelijk rendement, een handreiking voor opdrachtgevers van MKBA's in het sociale domein*, Ministerie van BZK, 2011

De begeleider straalt kalmte en rust uit. Hij benadert de deelnemers als gelijkwaardig, spreekt hun kracht aan en niet het probleem en bevestigt daarmee dat zij meer kunnen dan zij zelf denken en dat veranderingen van binnenuit komen. Op die manier raken de deelnemers beter in staat om zelf problemen op te lossen. Ze voelen zich gezien en ervaren echt contact. Deze benadering en het 'nieuwe' zelfbeeld leiden tot meer gevoel van eigenwaarde en meer zelfvertrouwen. De kwaliteit van leven neemt hierdoor toe.

- B. Het *groepseffect* is een belangrijk bijkomend effect. In het begin voelt het deelnemen in een groep voor de meesten wat onwennig, maar op den duur werkt het juist versterkend: "*ik sta hier niet alleen in*" maar ook "*er zijn mensen die het (nog) zwaarder hebben dan ik*". Het creëert een gevoel van saamhorigheid. Deelnemers weten zich gedragen en voelen zich verbonden met lotgenoten. De twee-wekelijkse bijeenkomsten zijn concrete contactmomenten waardoor het sociaal isolement waarin een aantal leeft wordt doorbroken. Sommige deelnemers geven aan echt uit te kijken naar de bijeenkomsten en de uitwisseling met de groep. Er wordt een band opgebouwd. Tijdens de Arena werd als voorbeeld genoemd dat één van de groepen nog steeds, na beëindiging van Shine+, op eigen initiatief bij elkaar komt om samen te eten.
- C. Naast het groepseffect ervaren deelnemers (na verloop van tijd) ook zelf weer ruimte en zin om naar buiten te gaan en onder de mensen te komen. Het *sociaal netwerk* wordt (weer) opgebouwd of vergroot. Dit vergroot, samen met de toename aan eigen stuurmanschap als gevolg van de persoonlijke ontwikkeling die de deelnemers doormaken, de kans op uitstroom naar vrijwilligerswerk, een vervolgtraject of regulier werk. Uitstroom naar diverse vormen van werk leidt vervolgens tot productiviteitswinst, die zich vertaalt in productiewaarde, minder uitkeringen en een hoger inkomen voor de deelnemer. Ook doen mensen die werken of participeren gemiddeld een lager beroep op zorg en ondersteuning en hebben zij een hogere kwaliteit van leven: hun mentale en fysieke gezondheid is beter³. Tot slot heeft dit een positieve invloed op eventuele kinderen in het gezin: zij groeien op in een stabielere omgeving.
- D. Doordat mensen beter bekend zijn (de frequentie van ontmoeting is veel hoger dan bij reguliere begeleiding door de klantmanager) kan er, als dat nodig is, ook eerder worden doorgeleid naar *passende zorg of ondersteuning*. Waar nodig verwijst de begeleider van Shine+ door naar en/of werkt nauw samen met andere hulpverleners (bijv. bij schulden, verslavingen of psychische problemen). Dit brengt kosten met zich mee, maar op langere termijn worden mogelijke escalaties (en dus zorgkosten) voorkomen.
- E. Tot slot kan de begeleiding van Shine+ andersom ook bijdragen aan het (eerder) stoppen of beëindigen van lopende zorg of ondersteuning. Voorbeelden hiervan zijn ggz-trajecten en medicatie, zoals antidepressiva, die overbodig of niet (meer) nodig bleken te zijn.

De genoemde effecten leiden in potentie tot drie belangrijke maatschappelijke baten: een toename van kwaliteit van leven, productiviteitswinst en voorkomen maatschappelijke (zorg)kosten. In hoeverre de effecten ook daadwerkelijk optreden bespreken we in het volgende hoofdstuk.

³ Zie o.m. SEO, Kosten en resultaten van re-integratie, 2010 en TNO, Maatschappelijke kosten en baten van activering, 2006

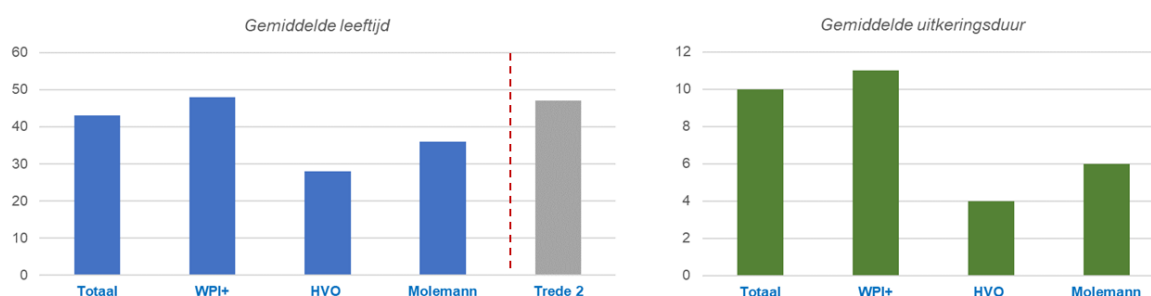
3. Effectiviteit

In dit hoofdstuk gaan we in op de aantallen mensen die hebben deelgenomen en wat hun kenmerken zijn (3.1), hoe hun leefsituatie verbeterd is (3.2), wat de uitstroom was (3.3) en hoeveel toe te rekenen is aan Shine+. Voor de analyse konden wij beschikken over een geanonimiseerde steekproef van 80 deelnemers over de afgelopen jaren. In deze dataset zijn, naast persoonskenmerken, ook de resultaten na een jaar opgenomen.

3.1. Deelnemers

Sinds 2011 hebben zo'n 180 mensen deelgenomen aan Shine+. De bijna 160 deelnemers in Capelle, Zoetermeer en in Amsterdam via WPI lijken qua kenmerken op elkaar. We beschrijven ze als één groep (WPI+). Daarnaast bestond Shine+ ook in combinatie met een andere zorgtrajecten: HVO Querido en MoleMann⁴. Het aantal deelnemers in de steekproef voor deze twee trajecten is laag (beide 10). In onderstaande figuren geven we steeds de kenmerken van alle drie de groepen, maar voor de laatste twee geldt dat ze (vanwege het lage aantal) enkel *indicatief* worden doorgerekend in het MKBA-model.

Figuur 3.1. Leeftijd en uitkeringsduur deelnemers Shine+

Bron: Shine+, bewerking LPBL

De gemiddelde leeftijd van de WPI+-groep is 48 jaar. Dit lijkt op het gemiddelde van trede 2. De meesten zitten al vrij lang in de bijstand – gemiddeld ruim 11 jaar⁵. Er waren iets meer vrouwen (65%) dan mannen. Voor de andere twee trajecten geldt dat de gemiddelde leeftijd, en bijbehorend de uitkeringsduur, veel lager liggen. Ook zijn hier juist meer mannen die deelnamen (60% HVO en resp. 80% MoleMann). Verder valt op dat het percentage dat uitvalt heel laag is. Voor de WPI+ doelgroep is dit slechts 5 procent.

Figuur 3.2. laat zien dat het merendeel van de deelnemers huishoudens zijn zonder kinderen. De HVO-groep echter bestaat voor de helft uit alleenstaande ouders. Verder weten we de problematiek van de deelnemers op de verschillende leefgebieden bij de start van Shine+. Hieruit blijkt dat bijna 90 procent van de deelnemers problemen heeft op meerdere leefgebieden. Op het eerste gezicht zijn er weinig verschillen tussen de WPI+-groep en de totale groep in trede 2⁶. We gaan er dan ook vanuit dat de groep die deelneemt bij Shine+ een gemiddelde doorsnee is uit het trede 2-bestand.

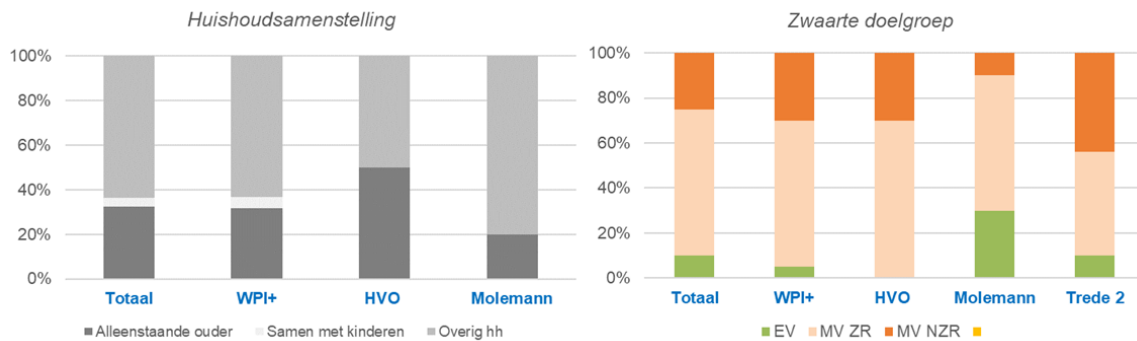
⁴ Zie ook MoleMann Tielens, Brouwerij Werkt werkt! en <https://hvoquerido.nl/stralen-en-erbij-horen>

⁵ Hier is gerekend met een gemiddelde begindatum, korte periodes in en uit de uitkering is hier niet meegenomen.

⁶ Kenmerken van trede 2 uit Amsterdam komt uit eerder door ons uitgevoerd onderzoek op een bestand van 10.000 personen.

Figuur 3.2. Huishoudsamenstelling en doelgroep

Bron: Shine+, bewerking LPBL

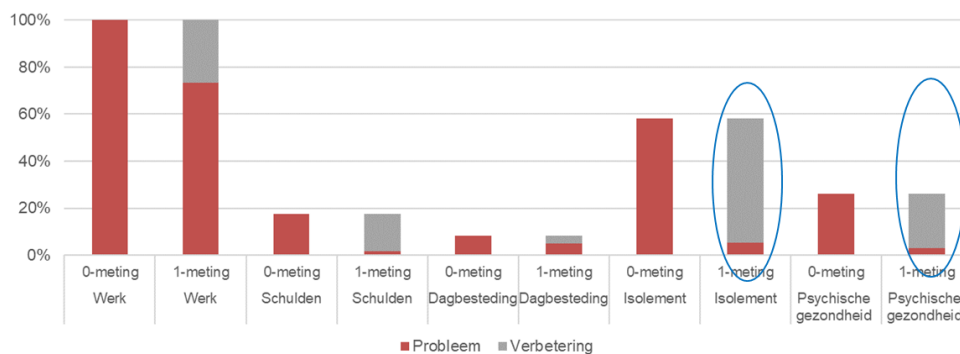
Voor de analyse is het van belang om te weten wat de aard en zwaarte van de problematiek is van de deelnemers omdat elk type huishouden gemiddeld andere uitgaven heeft in het sociaal domein⁷, zie ook het volgende hoofdstuk. Op hoofdlijnen hanteren we een indeling naar huishoudtype (gezinnen, ouderen en overige huishoudens) en naar problematiek:

1. Huishoudens zonder problemen of met enkelvoudige problematiek (groen),
2. Huishoudens met meervoudige problematiek, maar zelfredzaam (licht oranje),
3. Meervoudige problematiek en niet-zelfredzaam (oranje),
4. Top/intramuraal (rood). Dit zijn de huishoudens die behoren tot de 'zware' programma's (bijvoorbeeld dak- en thuislozen, crisisdienst GGD).

3.2. Toename kwaliteit van leven

Zoals uit de beschrijving van de effecten al blijkt wordt veel verwacht van de groei en persoonlijke ontwikkeling van de deelnemers. In de analyse van de leefsituatie van de deelnemers zien we dit terug. Gemiddeld blijkt bij 90 procent een (vorm van) verbetering zichtbaar op een of meerdere van de leefgebieden, met name als het gaat om sociaal isolement en psychische gezondheid. Aangezien er in een leven vaak meerdere interventies en life-events (gelijktijdig) plaatsvinden, rekenen we voorzichtigshalve de helft van het gevonden effect toe aan Shine+.

Figuur 3.3. Leefgebieden bij start en na afloop van Shine+

Bron: Shine+, bewerking LPBL

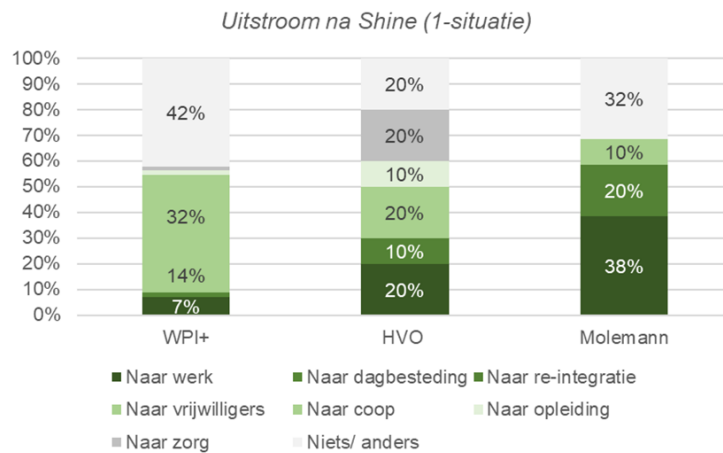
⁷ Zie o.a. LPBL Prognose ondersteuningsvraag Sociaal Domein Amsterdam, 2017

3.3. Uitstroom

De deelname aan Shine+ kan resulteren in verschillende vormen van door- en uitstroom. Figuur 3.3 laat zien hoe de totale door- en uitstroom was verdeeld over de drie groepen.

Figuur 3.4. Uitstroom na Shine+ (bruto-effect)

Bron: Shine+, bewerking LPBL

Voor het berekenen van de baten van meer mensen aan het werk, naar vrijwilligerswerk, de coöperatie, zorg of naar een vervolgtraject, nemen we alleen diegenen mee die *extra* zijn uitgestroomd *als direct gevolg* van de interventie (de netto-effectiviteit). Immers, een deel van de mensen was ook zonder deelname aan een traject actief geworden of aan het werk gegaan. Om te bepalen hoe groot de kans voor de verschillende vormen van uitstroom is in het nulalternatief, hebben we literatuuronderzoek gedaan.

Uitstroom richting werk en re-integratie

Bij de *bruto* uitstroom 'richting werk' na Shine+ gaat het om 7 procent bij WPI+, 20 procent bij HVO en 38 procent bij Molemann. Er zijn veel factoren die de kans van een individu op uitstroom naar werk bepalen. Naast 'zachte' kenmerken - zoals motivatie en sociale vaardigheden^{8,9} - blijkt uit onderzoek dat vooral leeftijd en opleidingsniveau bepalend zijn¹⁰. Daarnaast is ook de mate van kwetsbaarheid (het hebben van bijkomende problemen) een factor van belang¹¹. Bij het bepalen van de opbrengsten van de extra investeringen gaat het om het *netto-effect*: hoeveel mensen stromen *extra* uit naar werk, ten opzichte van het nulalternatief (regulier klantmanagement). Om een beeld te vormen van deze nul-situatie hebben we zoals gezegd gebruik gemaakt van longitudinale onderzoeken naar kansen op uitstroom (zie bijlage voor een overzicht). Onderstaand figuur geeft een overzicht hiervan.

⁸ Koning, J de en Gelderblom, A. Effecten van "zachte" kenmerken op de re-integratie van de WWB, WW en AO Populatie; SEOR, juli 2007

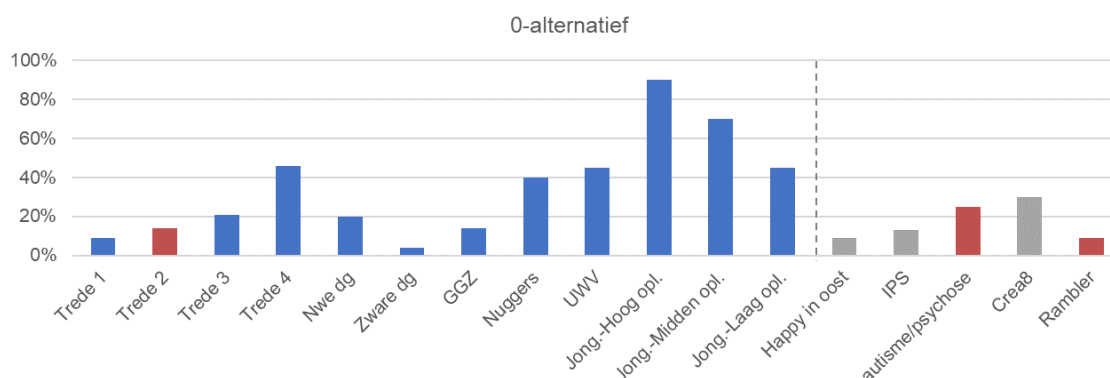
⁹ Koen, J. Prepare and Pursue, routes to suitable (re-)employment; UvA 2014

¹⁰ Zie oa. SEO, 'Maatschappelijke baten van het opheffen van onderwijsachterstanden', Amsterdam (2009); WRR 'Vertrouwen in de school', Den Haag (2011); SCP 'Variatie in participatie', Den Haag (sept 1999), CPB 'Relatie Opleidingsniveau en Arbeidsaanbod', Den Haag (mei 2012).

¹¹ Zie onder meer het rapport 'Vertrouwen in de School' van de WRR (2009) en de MKBA Onderwijs en Jeugdwerkloosheid (2014).

Figuur 3.5. Overzicht kengetallen uitstroom naar werk nulalternatief¹² (in rood de referentiegroepen)

Bron: literatuuronderzoek, bewerking LPBL

Voor de deelnemers in de WPI+-groep is de kans op uitstroom naar werk in het nulalternatief 14 procent. Dat betekent dat de begeleiding - met een resultaat van 7 procent - niet leidt tot *extra* uitstroom naar werk. Wel gaan we er vanuit dat er op lange termijn (dus ná de directe beëindiging van Shine+) een (klein) netto-effect optreedt¹³, mede vanwege het grote aantal dat naar vrijwilligerswerk gaat. Voor de andere twee groepen zien we wel een extra effect richting werk. Het gaat bij beide om zo'n 10 procent.

Verder weten we uit de analyse van een vergelijkbaar bijstandsbestand (trede 2) dat ongeveer 10 procent van de klanten onder regulier klantmanagement een participatie- of re-integratietraject krijgt aangeboden¹⁴. Dit hanteren wij als nulalternatief en dat betekent dat de begeleiding in WPI+ groep ook niet leidt tot *extra* doorstroom naar re-integratie ten opzichte van het nulalternatief. Voor de andere twee groepen geldt dat er wel sprake is van een extra effect. Dit is eveneens zo'n 10 procent.

Uitstroom richting vrijwilligerswerk en vervolgtraject

Opvallend in de uitstroom na Shine+ is het grote aantal deelnemers (WPI+) dat vrijwilligerswerk gaat doen en/of gaat werken in een sociale coöperatie¹⁵. Wanneer we dit bij elkaar optellen gaat het in totaal om maar liefst 45 procent van de deelnemers die doorstroomt naar (een vorm van) vrijwilligerswerk. Uit onderzoek van het SCP en het CBS is bekend dat ongeveer 20 procent van de bevolking regelmatig vrijwilligerswerk doet, maar dat dit aandeel substantieel lager is in de laagste inkomensgroepen en in verstedelijkte gebieden. We rekenen daarom in het nulalternatief met 10 procent vrijwilligerswerk. Dit betekent dat Shine+ een extra (ofwel netto-) effect laat zien van ruim 35 procent.

Verder zijn er ook deelnemers die terug naar school of naar een opleiding gaan. We zien dit met name bij de jongere deelnemers uit het HvO-traject. Het gaat hier om uitstroom naar MBO 3/4 niveau of een vakopleiding - dit zorgt voor grotere kansen op regulier werk op de langere termijn. Ongeveer 10 procent van de deelnemers van HvO stroomt door naar een vakopleiding. Voor de WPI+ groep is dit 2 procent. De toerekening aan Shine+ is in het basisscenario 50 procent, d.w.z. respectievelijk 5 en 1 procent. In

¹² De kengetallen rechts komen uit de MKBA van Meedoen Werkt trajecten, zie LPBL Quickscan MKBA Meedoen Werkt, 2017

¹³ Lammers, M. e.a. *Langetermijneffecten van re-integratie*; SEO, 2013

¹⁴ Zie MKBA Meedoen Werkt

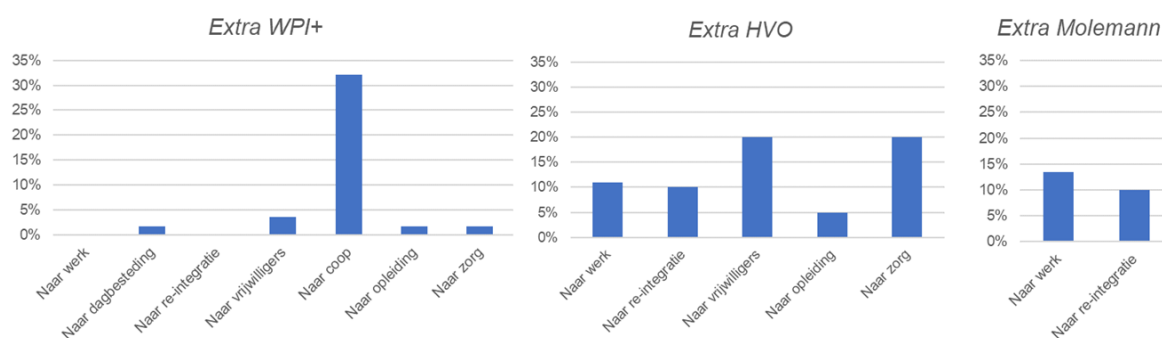
¹⁵ Zie o.a. de sociale coöperatie Zoete Kruiden in Zoetermeer. En ook 'H. Spies, Het begint met aandacht, nov 2017.

de gevoeligheidsanalyse hanteren we ook andere percentages, waarbij we laten zien wat het effect is op het resultaat. Uit onderzoek blijkt verder dat deze extra doorstroom naar verwachting voor twee derde van hen zal leiden tot een diploma¹⁶. Hiervoor geldt dat de kans op een uitkering met 5 procentpunten afneemt. Die kans is voor volwassenen zónder startkwalificatie ongeveer 10 procent, en mét startkwalificatie ongeveer 5 procent¹⁷.

Tot slot leidt de begeleiding van Shine+ voor sommigen tot een vervolgtraject: (arbeidsmatige) dagbesteding of een zorgtraject. Als deelnemers doorstromen naar (zorg)trajecten leidt dat enerzijds tot extra kosten voor deelname aan deze voorziening en anderzijds tot baten in de vorm van voorkomen escalaties en een toename van kwaliteit van leven. Een kleine 5 procent van de deelnemers wordt doorverwezen naar hulpverlening, maar het is onbekend in hoeverre dit méér is dan bij regulier klantmanagement. In het basisscenario gaan we ervan uit dit extra is. Omdat bij de EffectenArena werd aangegeven dat het betere contact met de klanten leidt tot meer en betere doorverwijzingen. Tegelijk rekenen we met 1 procent voorkomen escalatie als gevolg daarvan. In de gevoeligheidsanalyse laten we de extra doorverwijzingen en de voorkomen escalatie ook eens achterwege.

Figuur 3.6. Samenvatting netto-effect Shine+

Bron: Shine+ en literatuuronderzoek, bewerkt door LPBL

¹⁶ Ministerie OCW, factsheet indirecte instromers in het MBO, juli 2013

¹⁷ Bron: CBS

4. Resultaat MKBA

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de MKBA. We zetten de kosten van een Shine+ traject af tegen de totale maatschappelijke baten. Deze worden net als de kosten uitgedrukt in euro's. Dit geldt ook voor zaken die niet direct een prijskaartje hebben, zoals kwaliteit van leven of je veilig voelen. In het algemeen geldt dat de (maatschappelijke) baten te bepalen zijn door 'hoeveelheid x prijs', bijvoorbeeld '2 mensen uitgestroomd uit de uitkering' x 'prijs van een uitkering'. Het MKBA-model is dan ook gebaseerd op twee soorten input: 1. gegevens over de effectiviteit van de aanpak (*hoeveelheid*), en 2. informatie over de waarde (*prijs*).

Om de effectiviteit te bepalen is gebruik gemaakt van gegevens die zijn aangeleverd door Shine+, zie voor de resultaten het voorgaande hoofdstuk. Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en (kosten)kengetallen.

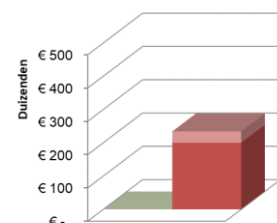
Dit hoofdstuk start met een beschrijving van de totale kosten en de prijs per deelnemer (4.1). Vervolgens presenteren we de maatschappelijke kosten en baten van Shine+ voor de WPI+-groep (4.2), een toelichting op de baten (4.3), en een gevoeligheidsanalyse (4.4). Tot slot laten we indicatief zien wat het potentieel maatschappelijk rendement is van Shine+ in combinatie met een ander (zorg)traject (HvO en MoleMann).

4.1. Kosten Shine+

De kosten van een jaartraject Shine+ zijn 1.250 euro per deelnemer. Bij 160 deelnemers zijn de totale kosten 200.000 euro. Eén op de vier deelnemers wordt tijdens begeleiding van Shine+ doorgeleid naar andere vormen van ondersteuning. Uit de steekproef blijkt dat het voor het merendeel gaat om schuldhulpverlening. De gemiddelde prijs van de trajecten die zijn ingezet is 1.800 euro. Het is echter hier de vraag of deze trajecten niet ook zónder Shine+ zouden zijn ingezet, maar dan later en/of door de klantmanager. We rekenen in het basisscenario niet met extra kosten. In de gevoeligheidsanalyse nemen we de extra kosten voor de helft mee.

Daarnaast zijn er extra kosten doordat deelnemers na afloop van Shine+ doorgeleid worden naar scholing of naar zorg. Zoals we zagen in het vorige hoofdstuk is dit voor de WPI+ groep vrij beperkt. Het gaat om ongeveer 5 procent van alle deelnemers. Bij 160 deelnemers zijn dit acht vervolgtrajecten gelijkelijk verdeeld over: zorgtraject (€ 1.000), (arbeidsmatige) dagbesteding (€ 8.000) en scholing/opleiding (€ 4.000). In totaal zijn de extra kosten 34.000 euro.

De gemiddelde kosten komen daarmee op ongeveer 1.500 euro per deelnemer.

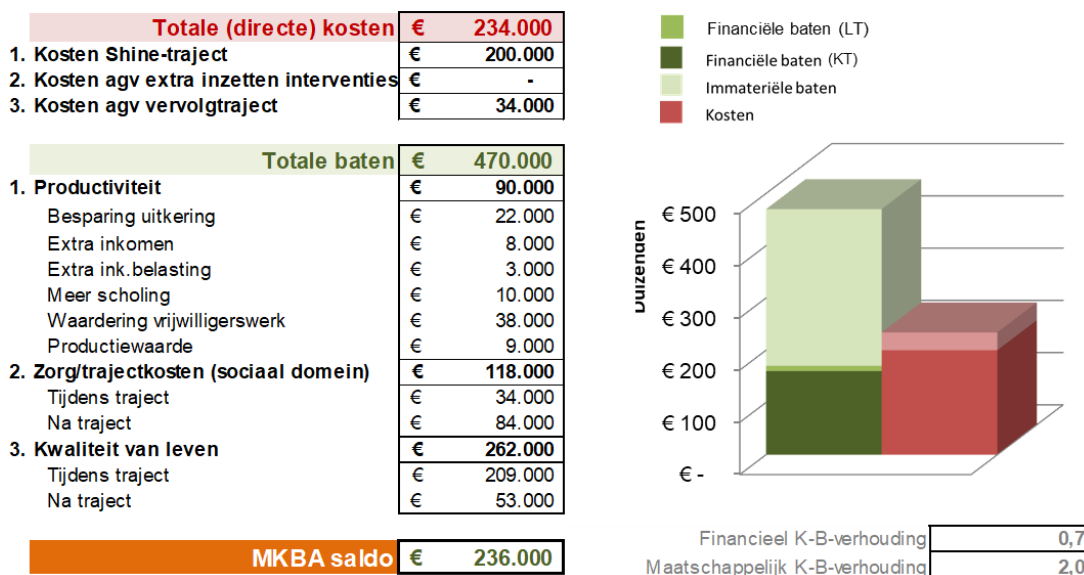
4.2. MKBA Begeleiding Shine+

In een MKBA worden alle kosten en baten weergegeven als netto contante waarde. Toekomstige geldstromen worden, via een discontovoet (of rentevoet), vertaald in euro's van vandaag. Gedachte erachter is dat mensen een voorkeur hebben voor een euro vandaag boven een euro volgend jaar. Een euro kan immers vandaag op de bank worden gezet en is dan volgend jaar uitgegroeid tot een euro plus rente. In voorliggende MKBA zijn aldus alle kosten en baten van één jaar Shine+ (voor 160 deelnemers) uitgezet in de tijd en vervolgens vertaald naar euro's van vandaag en opgeteld¹⁸. Conform de berekening van de effectiviteit in het vorige hoofdstuk hanteren we een bandbreedte. Deze wordt onderbouwd in de gevoeligheidsanalyse.

Maatschappelijke kosten en baten

Uit de Maatschappelijke Kosten Baten Analyse blijkt dat de begeleiding van Shine+ een positief maatschappelijk resultaat heeft voor een groep deelnemers die langdurig in de uitkering zit, een grote afstand heeft tot de arbeidsmarkt en kampt met problemen op meerdere leefgebieden. Zij hebben vaak last van eenzaamheid, sociaal isolement, fysieke en psychische klachten, zoals angst en depressie. Positieve aandacht voor deze groep blijkt te werken en loont. De maatschappelijke kosten-batenverhouding is naar verwachting 2,0. Dat wil zeggen dat iedere geïnvesteerde euro het dubbele aan maatschappelijke baten oplevert. Als we de immateriële baten (kwaliteit van leven en waardering vrijwilligerswerk) niet meenemen blijft een negatieve financiële kosten-batenverhouding over van 0,7.

Figuur 4.1. Resultaat MKBA Shine+ (160 deelnemers WPI+)

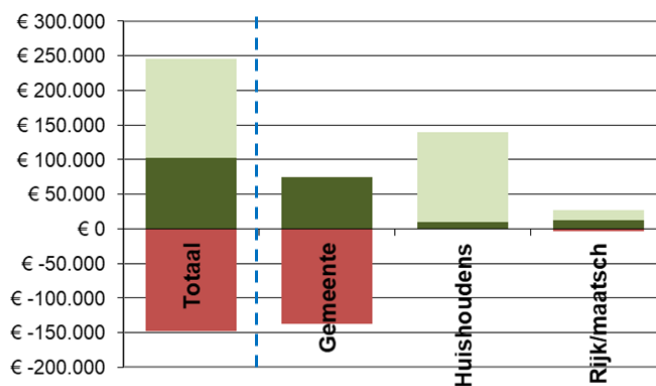
Bron: LPBL MKBA Shine+

In de basisvariant zijn de kosten per deelnemer gemiddeld ongeveer € 1.500 en de maatschappelijke baten gemiddeld circa € 3.000. Niet alleen het totale saldo voor de maatschappij als geheel is belangrijk, maar ook de verdeling van de kosten en baten over de verschillende betrokken partijen. Figuur 4.2 laat deze verdeling zien.

¹⁸ We hanteren hierbij een reële disconto voet van 0% plus een risico-opslag van 3%.

Figuur 4.2. Verdelingseffecten: kosten en baten per actor (160 deelnemers WPI+)

Bron: LPBL MKBA Shine+

Voor de gemeente resulteert een negatief saldo van ongeveer 80.000 euro. De baten voor de gemeente zijn voornamelijk voorkomen zorgkosten. Echter, zoals gebruikelijk bij dit soort trajecten, gaat het hier niet alleen om de financiële maar ook om de immateriële baten. Anders gezegd, het zijn met name de deelnemers zelf waar je het als gemeente voor doet. Zij zijn de grootste baathebbers en hebben een positief resultaat a.g.v. de toegenomen kwaliteit van leven (en voor degenen die later a.g.v. Shine+ aan het werk gaan: een toegenomen inkomen). Het Rijk heeft extra baten door voorkomen zorgkosten en de maatschappij 'ontvangt' de extra waarde van vrijwilligerswerk.

4.3. Toelichting op de baten

Deze paragraaf beschrijft hoe de maatschappelijke baten worden uitgedrukt in euro's. We houden de volgorde aan van de beleidstheorie, dus de blauwe blokken uit het effectenschema.

1. Kwaliteit van leven

Shine+ draagt bij aan het welbevinden of welzijn. Deelnemers krijgen positieve aandacht, zien weer mogelijkheden, hebben meer sociale contacten en ontwikkelen meer eigenwaarde. We waarderen deze effecten onder de noemer toegenomen 'Kwaliteit van leven'. Om deze baat in euro's uit te drukken werken we met Quality Adjusted Life Years (QALY's): een begrip dat afkomstig is uit de gezondheids-economie en een maat vormt voor de kwaliteit van leven.

Box 4.3. QALY's

QALY's (Quality Adjusted Life Years) zijn gewonnen gezonde levensjaren, waarbij de kwaliteit van leven wordt uitgedrukt in een getal tussen 0 en 1. Eén staat daarbij voor de waarde van één volledig gezond levensjaar. Een lagere waarde geeft de waarde van leven met een ziekte. Een levensjaar met een waarde van bijvoorbeeld 0,5 QALY betekent dat iemand evenveel waarde hecht aan een jaar met een bepaalde ziekte als aan een half jaar in volle gezondheid. In de QALY indicator zitten ook zaken als levensgeluk of zelfstandigheid. Hoewel QALY's vaak discussie oproepen -zowel over de waarde van een QALY als over het principe- is het gebruik ervan wetenschappelijk gangbaar en goed gefundeerd. Voor het bepalen van de ziektelast worden enquêtes uitgevoerd.

Om het aantal gewonnen QALY's als gevolg van Shine+ te berekenen maken we gebruik van ziektelastmodellen van het RIVM voor stemmingsstoornissen, angststoornissen en burn-out. We komen daarmee op een gemiddelde ziektelast van 0,2 (zie bijlage voor een toelichting op deze bepaling). Voor de

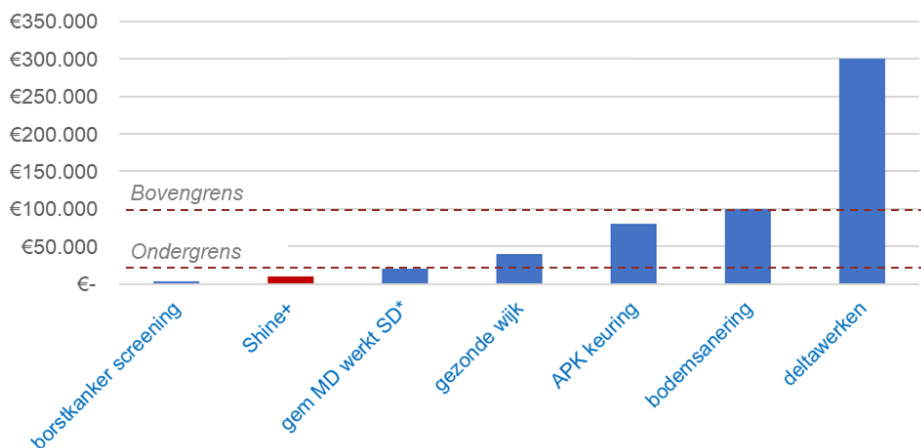

doelgroep van Shine+ geldt dat ongeveer 30 procent last heeft van de psychische gezondheid¹⁹. We zagen in het vorige hoofdstuk dat bij 90 procent een verbetering optreedt. We nemen aan dat de helft het directe gevolg is van Shine+. Hetzelfde geldt voor de kwaliteit van leven voor mensen die dóór Shine+ (na afloop) een zinvolle dagbesteding vinden, met name door doorstroom naar de sociale co-operatie. Het aantal gewonnen QALY's bedraagt iets meer dan vijf.

Voor MKBA's worden QALY's vaak in euro's gewaardeerd. De bedragen die hiervoor gebruikt worden variëren van 20.000 tot 100.000 euro per gewonnen levensjaar. Inmiddels is hiervoor een richtlijn ontwikkeld waarbij een waarde van 50.000 euro wordt voorgeschreven²⁰. In voorliggende MKBA gebruiken we deze waarde. Aldus in euro's uitgedrukt is de winst in kwaliteit van leven € 118.000.

Andersom, kunnen we ook berekenen wat de waardering van een gewonnen gezond levensjaar is geweest. Oftewel, hoeveel kosten maak je voor een QALY? Voor Shine+ geldt dat dit terugkijkend zo'n 10.000 euro is. Om hier iets meer gevoel voor te krijgen is in onderstaand figuur een vergelijking gemaakt met andere interventies. Hierbij geldt: hoe lager de kosten per gewonnen QALY, hoe kosteneffectiever (lees goedkoper) de interventie. Zo wordt zichtbaar dat ieder gewonnen gezond levensjaar door vier interventies in de stadsdelen in het kader van Meedoen Werkt gemiddeld 20.000 euro kost²¹, terwijl dit bij bijvoorbeeld het programma 'de gezonde wijk' 40.000 euro is en bij de deltawerken zelfs 300.000 euro. Shine+ is in dit opzicht duidelijk kosteneffectiever.

Figuur 4.4. Vergelijking kosten per gewonnen gezond levensjaar

Bron: diverse studies, bewerking LPBL

¹⁹ Data-analyse klantenbestand trede 2 gemeente Amsterdam ihkv Raming uitgaven sociaal domein

²⁰ Werkwijze voor kosten-baten analyse in het sociale domein, Koopmans e.a., 2016.

²¹ Zie: LPBL Quickscan Meedoen Werkt

2. Productiviteit: uitstroom naar werk, school en vrijwilligerswerk

Zoals bleek in het vorige hoofdstuk is er voor de WPI+ groep geen *extra* uitstroom naar werk (direct ten opzichte van het nulalternatief. Hier zijn dan ook geen baten aan verbonden. Wel houden we rekening met een lange termijn effect van het traject²². Dit hebben we op 1% gesteld. Dat wil zeggen dat 1% van de deelnemers op lange termijn alsnog uitstroomt naar werk als gevolg van Shine+ door bijvoorbeeld het werken in een sociale coöperatie of het starten van een eigen onderneming (in eerste instantie met behoud van uitkering). We nemen aan dat mensen die uitstromen het minimumloon gaan verdienen (bruto € 22.800). Dat levert voor henzelf een financieel voordeel op, maar ook voor de gemeente. De gemiddelde kosten voor een bijstandsuitkering zijn € 16.800 per jaar²³. De baten worden meegenomen voor een periode van 12 maanden²⁴. Het gaat om een relatief kleine baat van 33.000 euro (NCW).

Voor 2 procent van de deelnemers leidt de training tot uitstroom naar een vakopleiding, voor twee derde gevolgd door een diploma. Het hebben van een diploma verhoogt (op langere termijn) de kans op uitstroom naar werk met 5 procent. Bij 160 deelnemers komt dit overeen met 0,1 uitkering minder. Wij gaan ervan uit dat na uitstroom het minimumloon wordt verdiend. Dat levert voor de mensen zelf een financieel voordeel op, maar ook voor de gemeente. Deze baten nemen we voor 5 jaar mee. De nettocontante waarde van 0,1 extra uitstroom is ongeveer € 10.000.

Er stromen ongeveer 29 mensen extra uit naar vrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk wordt gewaardeerd tegen gemiddeld 4 euro per uur (hierin zijn kosten voor begeleiding en materiaal verdisconteerd²⁵), waarbij een vrijwilliger zich gemiddeld 170 uur per jaar inzet²⁶. De totale baat is ongeveer € 38.000.

3. Voorkomen maatschappelijke zorgkosten

De kenmerken van de doelgroepen zijn niet alleen belangrijk voor uitstroomkansen, maar ook omdat hieraan zorgconsumptieprofielen hangen. We gebruiken dit om de effecten van meer of minder zorg of voorkomen escalatie te waarderen. Onderstaande tabel geeft voor elke groep, die we onderscheiden (gezinnen en overige huishoudens) de gemiddelde kosten per jaar, beginnend met huishoudens zonder of met enkelvoudige problemen en oplopend naar de kosten voor de huishoudens in de 'top'.

Figuur 4.5. Zorgconsumptie sociaal domein* (totaal per type huishouden per jaar)

Gezinnen	Totaal	WPI	Zorg	Welzijn	Jeugd	ZVW	Rijk
Geen probleem of ev	€ 4.300	€ -	€ 100	€ 100	€ 1.300	€ 2.800	€ -
Meervoudig	€ 9.500	€ 1.300	€ 600	€ 200	€ 3.600	€ 3.800	€ -
Niet zelfredzaam	€ 18.300	€ 1.300	€ 600	€ 200	€ 11.800	€ 4.300	€ -
Top	€ 66.000	€ 2.000	€ 5.000	€ 800	€ 53.000	€ 5.200	€ -
Overige hh	Totaal	WPI	Zorg	Welzijn	Jeugd	ZVW	Rijk
Geen probleem of ev	€ 2.200	€ -	€ 100	€ 100	€ -	€ 2.000	€ -
Meervoudig	€ 6.700	€ 1.700	€ 1.500	€ 400	€ -	€ 3.100	€ -
Niet zelfredzaam	€ 7.800	€ 1.700	€ 2.800	€ 200	€ -	€ 3.100	€ -
Top	€ 49.400	€ 1.700	€ 30.600	€ 500	€ -	€ 7.100	€ 9.400

Bron: LPBL. *NB: Dit is exclusief de kosten uitkering en re-integratie²⁷

²² Lammers en Kok, 2013.

²³ Inclusief uitvoeringslasten. Voor jongeren is dit ongeveer € 6.000 per jaar

²⁴ Zie de bijlage voor een toelichting hierop

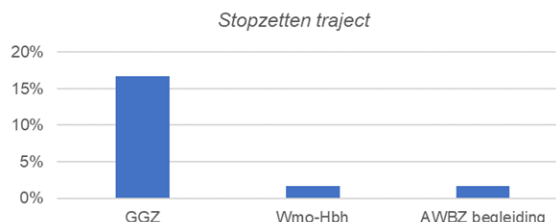
²⁵ Waardering vrijwilligerswerk is gemiddeld € 8. Voor het werken in de coöperatie maken we een inschatting van de bijbehorende kosten € 4 (de helft). Er zijn ook voorbeelden waarin dit meer is en de waardering daarmee gelijk komt aan de kosten.

²⁶ Zie ook MKBA Herziening Sociaal Domein – collectief, LPBL 2015

²⁷ Dit zou anders immers leiden tot een dubbeltelling

In het algemeen geldt: hoe meer problemen en hoe minder zelfredzaam huishoudens worden, hoe hoger de zorgkosten. Duidelijk is dat het voorkomen van escalatie veel kosten kan besparen. Hoeveel escalaties precies worden voorkomen als gevolg van Shine+ is niet bekend. Wel geeft het steekproefbestand goede aanwijzingen dat er stabiliteit en verbetering optreedt en dat bepaalde zorgtrajecten en/of medicatie ook daadwerkelijk worden beëindigd. Bij een op de 5 deelnemers wordt een traject gestopt (zie figuur). Op basis hiervan en eerdere analyses van integrale aanpakken²⁸ rekenen we met 1 procent voorkomen escalatie tijdens het begeleidingsjaar (d.w.z. dat een persoon niet in een hoger gelegen consumptieprofiel valt). Dit komt overeen met een baat van ruim € 34.000. Daarnaast geldt dat de zorgconsumptie voor mensen die werken of een dagbesteding hebben lager is dan voor mensen die inactief zijn. Dit passen we toe op de mensen die extra zijn uitgestroomd naar vrijwilligerswerk, de coöperatie of naar een opleiding (31 mensen in totaal). De bijbehorende baat bedraagt bijna € 84.000.

4.4. Gevoeligheidsanalyse

Bovenstaande kosten en baten zijn de resultaten van het basisscenario. Hierin hebben we op onderdelen (onderbouwde) aannames gedaan die van invloed zijn op het resultaat. In de gevoeligheidsanalyse laten we zien wat het effect is van aanpassing van deze aannames. Dit levert tevens een bandbreedte op voor de uitkomsten.

Tabel 4.6. Gevoeligheidsanalyse (t.o.v. basisscenario MKBA)

Aanname	Vertaling model	Effect op MKBA-saldo
1. Meer doorverwijzingen naar zorg a.g.v. Shine+	· 50% extra doorverwijzingen i.p.v. 0% · 2% voorkomen escalaties i.p.v. 1%	MKBA-saldo: + € 17.000 KB-verhouding: 0,8 / 2,0
2. Meer Spin-off op lange termijn a.g.v. Shine+	· 2% extra aan het werk op LT i.p.v.1%	MKBA-saldo: + € 32.000 KB-verhouding: 0,9 / 2,1
3. Extra uitstroom naar werk op korte termijn	· 1% extra aan het werk op KT i.p.v.0%	MKBA-saldo: + € 35.000 KB-verhouding: 0,9 / 2,2
4. Meer effect op kwaliteit van leven en/of duurzamer	· 75% bijdrage aan KvL i.p.v. 50% · Duur toename 1,5 jaar i.p.v. 1 jaar	MKBA-saldo: + € 105.000 KB-verhouding: 0,7 / 2,5
5. Minder extra doorstroom vrijwilligerswerk/coöperatie	· Halvering van 36% extra naar 18%	MKBA-saldo: - € 76.000 KB-verhouding: 0,6 / 1,7

Bron: LPBL MKBA Shine+

Uit de gevoeligheidsanalyse concluderen we dat zowel het effect op de kwaliteit van leven als ook de duurzaamheid hiervan een belangrijke factor is die het maatschappelijke rendement sterk bepaalt. Wanneer de verbetering in met name psychische gezondheid en sociaal isolement (die na een jaar gemeten is) ook na verloop van tijd nog aantoonbaar verbeterd is, neemt het saldo naar verhouding toe. Verder zien we dat een kleine extra doorstroom naar werk direct een groot financieel effect oplevert.

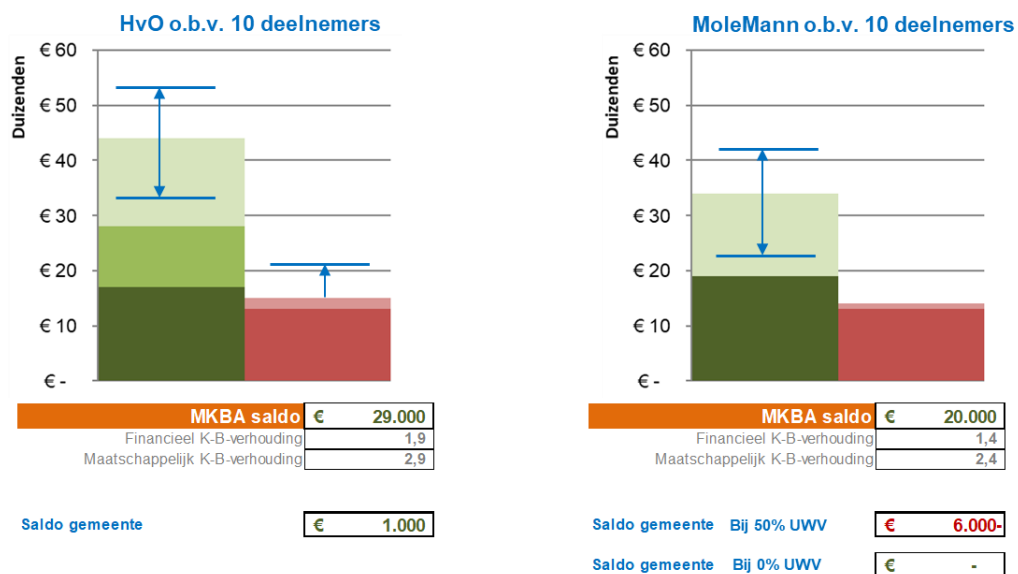
²⁸ Zie 'Meta-analyse integrale aanpakken en sociale wijkteams', LPBL 2014

4.5. Indicatieve MKBA Shine+ met ander traject

De aantallen deelnemers van HvO en Molemann zijn klein, maar beide zijn mooie voorbeelden van hoe de begeleiding van Shine+ effect heeft in combinatie met een andere (zorg)aanbieder. Uit de MKBA blijkt dat beide, zelfs als we rekening houden met de ruime bandbreedte van de uitkomsten, een positief maatschappelijk rendement hebben voor hun doelgroep. Naast de toegenomen kwaliteit van leven, zien we bij beide ook een positief *financieel* rendement. Dit heeft te maken met de extra doorstroom naar werk, de voorkomen zorgkosten en in het geval van HvO de deelnemers die (weer) naar school of opleiding gaan (grasgroen: financiële baten op langere termijn).

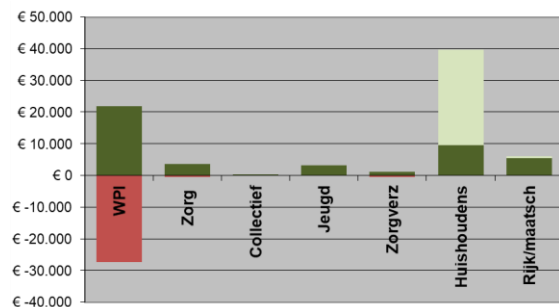
Figuur 4.7. Indicatieve doorrekening Shine+ met HvO en MoleMann

Bron: MKBA Shine+

In beide gevallen is het ook voor de gemeente een positieve businesscase. Daarbij merken we op dat dit wel afhankelijk is van het soort uitkering van de deelnemer. Wanneer alle deelnemers een bijstands-uitkering ontvangen (i.p.v. voor de helft een UWV-uitkering), valt de 'winst' ook voor 100 procent bij de gemeente.

Het nader bekijken van waar (bij welke partijen) de baten vallen draagt bij aan een meer integrale blik. De baten vallen immers niet alleen bij WPI, maar bijvoorbeeld ook op de terreinen zorg en jeugd (zie de figuur hiernaast). Het stimuleert dus samenwerking tussen verschillende partijen - niet in de laatste plaats binnen de gemeente zelf - en een *gezamenlijke* investering in deze doelgroepen.

5. Samenvatting en conclusie

Shine+: begeleiding van kwetsbare mensen vanuit positieve aandacht en vertrouwen

Shine+ richt zich op het begeleiden van kwetsbare mensen die langdurig werkloos zijn en/of kampen met problemen op meerdere levensgebieden. Vanuit positieve aandacht voor het willen en kunnen worden deelnemers begeleid in het (weer) in beweging komen. Dit laatste is geen doel op zich, maar ontvouwt zich op basis van de eigen inspiratie, ervaring en mogelijkheden. De begeleiding door Shine+ bestaat uit een jaartraining, eens in de twee weken, in een groep van maximaal 12 personen. De werkwijze is een combinatie van eigen ervaring, positieve psychologie en ontspanningsmethodieken. Het is gericht op het ontwikkelen van het potentieel van de mens.

Vanaf de start in 2011 heeft Shine+ zo'n 180 deelnemers begeleid. Veruit de grootste groep zijn mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt in Zoetermeer, Capelle aan de IJssel en Amsterdam. Daarnaast waren er in Amsterdam twee groepen waar Shine+ begeleidde in combinatie met een andere (zorg)aanbieder: HvO Querido, voor een groep jongeren tot 27 jaar met complexe problematiek waarvan de helft alleenstaande ouders, en MoleMann Tielens, voor een groep mensen die herstellen van een psychose en/of leiden aan (vormen van) autisme. Na 6 jaar van verschillende groepen met vele mooie voorbeelden en resultaten, werd het tijd voor een maatschappelijke impact meting, waarvan hier het resultaat.

Belangrijkste effecten: meer zelfkennis, stuurmanschap, rust en sociale contacten

Het volgen van de jaartraining van Shine+ leidt tot een aantal effecten. Misschien wel het belangrijkste effect is de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemers. Ze krijgen meer zicht op zichzelf, maar vooral ook (her)ontdekken zij hun mogelijkheden. Door oefening en uitwisseling leren de deelnemers weer te durven dromen én concrete doelen te stellen. Er wordt veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van een bredere kijk, op zichzelf maar ook op de omgeving. Daarbij straalt de begeleider van Shine+ veel vertrouwen uit. Hij bevestigt dat deelnemers meer kunnen dan zij zelf denken en dat veranderingen van binnenuit komen. Op die manier krijgen de deelnemers het stuur (weer) in handen en zijn zij in staat om zelf problemen op te lossen. Ze voelen zich gezien, ervaren echt contact en krijgen rust. Deze benadering en het 'nieuwe' zelfbeeld leiden tot meer eigenwaarde en zelfvertrouwen. De kwaliteit van leven neemt hierdoor toe. Daarnaast creëert het deelnemen in een groep een gevoel van saamhorigheid. Deelnemers weten zich gedragen en voelen zich verbonden met lotgenoten. Uit de effectmeting blijkt dat 90 procent een verbetering ervaart van de psychische gezondheid en een vermindering van het sociaal isolement.

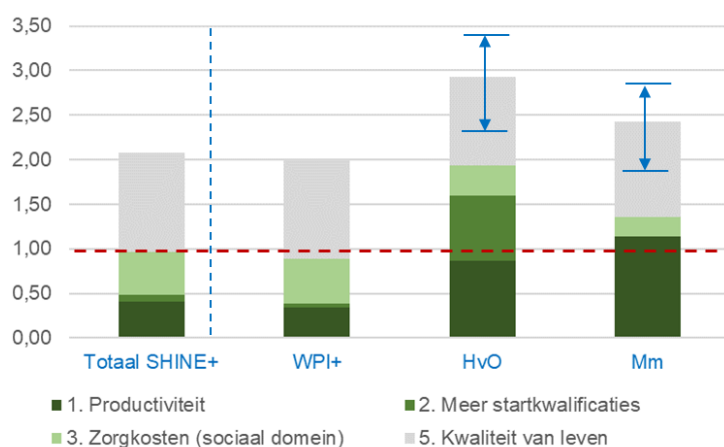
Uit deze verbetering, volgt (als vanzelf) dat deelnemers ruimte en zin krijgen om letterlijk (weer) in beweging te komen. Bijna de helft van de deelnemers gaat participeren in de vorm van vrijwilligers werk en/of in een (sociale) coöperatie. Een belangrijke randvoorwaarde voor dit succes is dat de begeleiding van de sociale coöperatie ook in handen is van Shine+. De lijnen zijn kort en doorverwijzing komt makkelijk en laagdrempelig tot stand. Tot slot kan er, doordat mensen beter bekend zijn (de frequentie van ontmoeting is veel hoger dan bij reguliere begeleiding door de klantmanager), als dat nodig is, ook eerder worden doorgeleid naar passende zorg of ondersteuning. Daarmee worden mogelijke escalaties (en dus zorgkosten) op langere termijn voorkomen.

Begeleiding Shine+ heeft een positief maatschappelijk rendement

Uit de Maatschappelijke Kosten Baten Analyse blijkt dat de begeleiding van Shine+ een positief maatschappelijk resultaat heeft voor een groep deelnemers die langdurig in de uitkering zit, een grote afstand heeft tot de arbeidsmarkt en kampt met problemen op meerdere leefgebieden. Zij hebben vaak last van eenzaamheid, sociaal isolement, en psychische klachten, zoals angst en depressie. Positieve aandacht voor deze groep (WPI+) blijkt te werken en loont. De maatschappelijke kosten-batenverhouding is naar verwachting 2,0. Dat wil zeggen dat iedere geïnvesteerde euro het dubbele aan maatschappelijke baten oplevert. Onderstaand figuur geeft een samenvattend overzicht van de uitkomsten van de analyse.

Figuur S.1. Overzicht KB-verhouding (bij 1,0 is het MKBA-resultaat break-even)

Bron: LPBL

Aan de rechterkant staan de maatschappelijke kosten en baten verhouding van de deelnemers van HvO en MoleMann. We zien dat beide - zelfs als we rekening houden met de ruime bandbreedte a.g.v. de kleine aantallen - een positief maatschappelijk rendement hebben voor hun doelgroep. Naast de toegenomen kwaliteit van leven, zien we bij beide ook een positief *financieel* rendement. Dit heeft te maken met de extra doorstroom naar werk, de voorkomen zorgkosten en in het geval van HvO de deelnemers die (weer) naar school of opleiding gaan (meer startkwalificaties). Daarmee wordt voorkomen dat jongeren maatschappelijke uitvallers worden (met de bijbehorende zorgkosten).

Tot slot, geeft de analyse ook zicht op waar (bij welke partijen) de baten vallen. Dit draagt bij aan een meer integrale blik. De baten vallen immers niet alleen bij werk & inkomen, maar bijvoorbeeld ook op de terreinen zorg en jeugd. Het stimuleert dus samenwerking tussen verschillende partijen - niet in de laatste plaats binnen de gemeente zelf - en een *gezamenlijke* investering in deze doelgroepen.

Uit het onderzoek blijkt: aandacht voor de mens en vertrouwen in het potentieel loont!

-0-0-0-

Bijlage 2. Gebruikte kengetallen

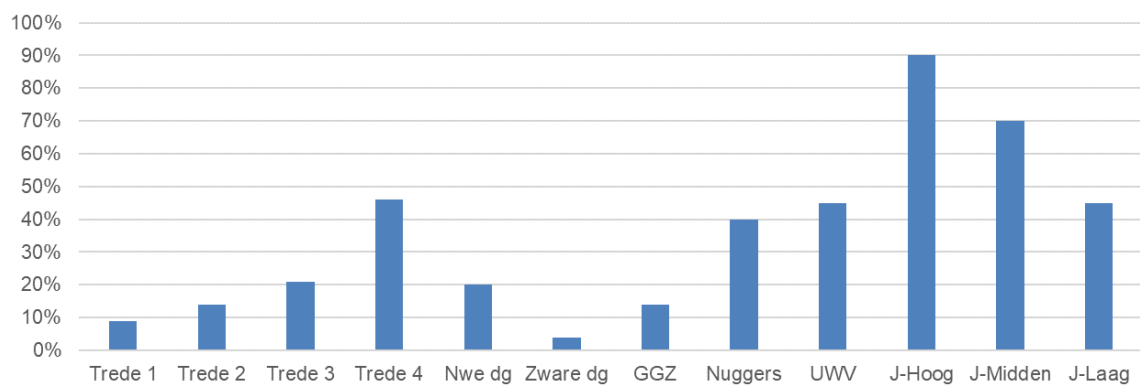
Kengetallen ziektelast

Kengetallen ziektelast		QALY's
Stemmingsstoornissen		0,210
Schizofrenie		0,570
Autisme		0,259
Angststoornissen		0,175
Persoonlijkheidsstoornissen		0,183
Gedragstoornissen		0,060
Verstandelijke Beperking		0,392
Aandoeningen gerelateerd aan alcohol		0,238
Aandoeningen gerelateerd aan drugs		0,238
ADHD		0,033
Burn-out (overspannen, surmenage, aanpassingsstoornissen)		0,187

Ziektelast doelgroep bij klachten 0,191

Kengetallen uitstroom naar werk in nulalternatief

Figuur B.1. Overzicht kengetallen nulalternatief

Bron: bovenstaand literatuuronderzoek, bewerking LPBL

Bijlage 3. Gebruikte literatuur

Brouwer, P. *Maatschappelijke kosten en baten van activering*, TNO, 2006

Buurman, M. *Re-integratiebeleid: wat zijn de resultaten en wat zijn ze waard?* Tijdschrift voor Openbare Financiën, jaargang 2008, nummer 2

Gemeentelijke rekenkamer Nijmegen *Lessen re-integratie: wat werkt voor wie?* Nijmegen, 2011

Groenewoud, M. e.a. *Op weg naar een effectieve re-integratie van arbeidsbeperkten*; Regioplan, 2014

Groot, I. e.a. *De lange weg naar werk: beleid voor langdurig uitkeringsgerechtigden in de WW en de WWB*; SEO, 2008

Houkes, A. e.a. *Re-integratie in Leiden met het oog op de Participatiewet*; Policy Productions en SEO, 2014

Klaauw, B. van der e.a. *Onderzoek naar effectiviteit inzet re-integratie-instrumenten DWI*; Vrije Universiteit, 2014

Koen, J. *Prepare and Pursue, routes to suitable (re-)employment*; UvA 2014

Kok, L. e.a. *Kosten en baten van re-integratie*; SEO, 2006

Kok, L. e.a. *Van bijstand naar werk in Amsterdam: update*; SEO 2008

Kok, L. en Houkes, A. *Gemeentelijke re-integratiebeleid vergeleken*; SEO 2011

Koning, J. de en Gelderblom, A. *Effecten van "zachte" kenmerken op de re-integratie van de WWB, WW en AO Populatie*; SEOR, juli 2007

Koning, J. de *Uitkomsten en ervaringen experimenten netto-effectiviteit re-integratie*, SEOR en Regioplan, 2014

Koning, P. *Activerend arbeidsmarktbeleid: een beknopte handleiding*; TPE digitaal 2013, jaargang 7(2)

Koning, P. *Toeleiding naar werk: beter een stok dan een wortel*; Tijdschrift voor sociale vraagstukken, 2012 (11)

Lammers, M. e.a. *Langetermijneffecten van re-integratie*; SEO, 2013

Spijkerman, M. *Effecten re-integratie voor de bijstand*, SEOR, juli 2007

Tempelman, C. e.a. *Kosten en resultaten van re-integratie*; SEO, 2010

Bijlage 4. Winst in uitkeringsmaanden

Om te bepalen hoeveel maanden we de baten van de extra uitstroom meenemen kijken we naar de resterende verwachte uitkeringsduur en de terugval. Op basis van het onderzoek van SEOR (2007) komen we tot de volgende schatting van de resterende verwachte uitkeringsduur voor de verschillende tredes (waarbij we maximeren op 48 maanden).

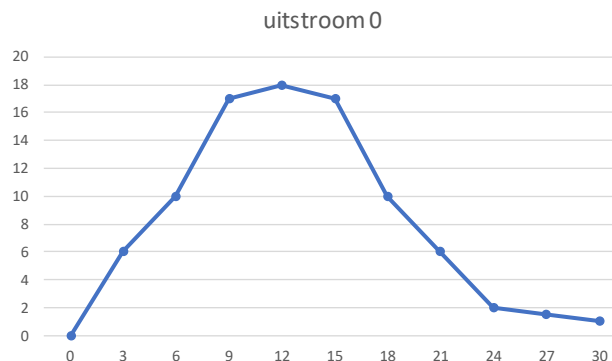
Tabel B5.1. Overzicht resterende uitkeringsduur per trede

	Maanden
Trede 4	12 maanden
Trede 3	24 maanden
Trede 2	36 maanden
Trede 1	48 maanden

Bron: SEOR 2007, bewerking LPBL

We nemen daarbij aan dat de uitstroom naar werk in het 0-alternatief een normaalverdeling kent, met een dikke 'staart' aan de rechterkant. Zie onderstaande figuur voor een voorbeeld hoe dat er ongeveer uitziet in trede 4.

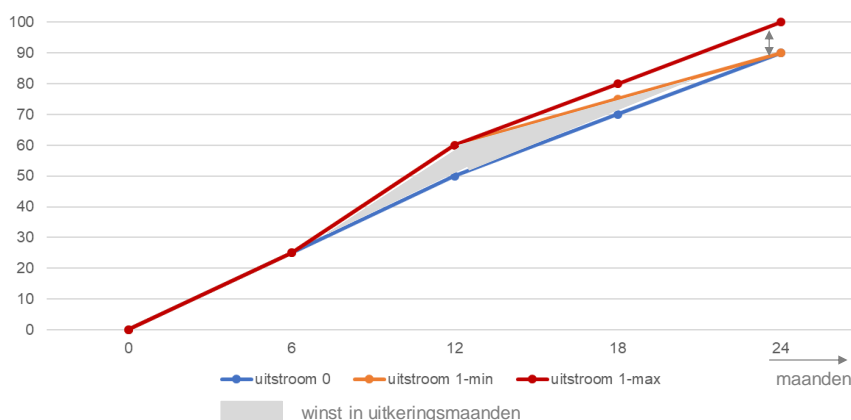
Figuur B5.2. Verdeling uitstroom naar werk in trede 4

Door de interventie wordt de gerealiseerde *cumulatieve* uitstroom naar werk in de 1-situatie hoger dan in de 0-situatie, zie figuur B5.3.

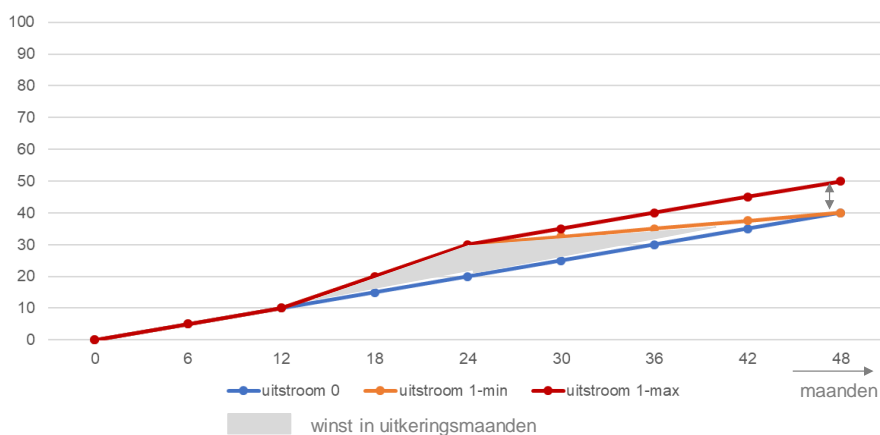
Figuur B5.3. Cumulatieve uitstroom naar werk in trede 4, 0-situatie en 1-situatie

De winst in uitkeringsmaanden zoals we die meenemen in de MKBA is het grijs gearceerde deel van de grafiek. In de minimumvariant nemen we aan dat op de termijn de uitstroom naar werk mét en zónder interventie aan elkaar gelijk zijn, maar dat door de interventie een deel van de mensen dus éérder uitstroomt. De winst bedraagt in dat geval 9 maanden²⁹. Deze 9 maanden corrigeren we nog voor een terugval van 25%³⁰. Daarmee komt de winst op (afgerond) 6 maanden in de minimumvariant. In de maximumvariant gaan we ervan uit dat de extra uitstroom blijvend is (de rode lijn in de grafiek). In dat geval is de winst 12 maanden (meegenomen in de gevoeligheidsanalyse).

Figuur B5.4. laat hetzelfde zien voor trede 3. De verwachte winst in maanden is 12 maanden in de minimumvariant en 24 maanden in de maximumvariant³¹. We nemen aan dat voor trede 2 hetzelfde geldt. De verwachte resterende uitkeringsduur is weliswaar groter, maar het terugvalrisico eveneens.

Figuur B5.4. Cumulatieve uitstroom naar werk in trede 3, 0-situatie en 1-situatie

-0-0-0-

²⁹ 0,5 x 6 maanden + 0,5 x 12 maanden

³⁰ Factsheet Divosa, het gemiddelde van 20% terugval na 1 jaar en 30% terugval na 2 jaar.

³¹ 0,5 x 12 maanden + 0,5 x 24 maanden = 18 maanden. Voor trede 3 rekenen we met een terugval van 30%.